

## DOĞUMLA İLGİLİ BAZI ÂDETLER BAĞLAMINDA KIBRIS TÜRKLERİNİN ETNİK KÖKENİ ÜZERİNE DÜŞÜNCELER

Some Thoughts on the Ethnic Origins of the Turkish Cypriots in the Context of  
some Traditions Related with Birth

Gökçe Yükselen ABDURRAZAK PELELER\*

**Özet:** Bu çalışmada doğumla alakalı âdet ve inanışlar bağlamında, bazı Rum ve Batılı tarihçiler tarafından etnik kökenleri üzerinde Bazı Kıbrıslı Rum ve Batılı tarihçiler tarafından spekülasyon yapılan Kıbrıs Türklerinin etnik kökeni hakkında fikir yürütülmüştür. Kıbrıs Türkleri arasında çocukları olmayan ailelerin başvurduğu yöntemler, çocukları yaşamayan ailelerin başvurduğu çareler ve yeni doğmuş bebeklerle loğusalara tasallut ettiğine inanılan albastı isimli kötü ruh etrafında tezahür eden âdet ve inanışlar, benzer durumlarda Türk dünyasının geriye kalanında tatbik edilen uygulamalarla karşılaştırılmıştır. Yapılan karşılaştırmalarda, Kıbrıs'ta tatbik edilen uygulamaların Türk dünyasının geriye kalanı ile büyük benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. Bu durum, Kıbrıs Türklerinin kültür köklerinin sıkı sıkıya Türkçe konuşan dünyanın geri kalanına bağlı olduğunu ortaya koymuştur.

**Anahtar Kelimeler:** doğum, inanış, gelenek-görenek, albastı, Kıbrıs

**Abstarct:** This study tackles the ethnic origins of the Turkish Cypriots in the context of some traditions related to birth, as some speculations have been made on the ethnic origins of this community by some Greek Cypriot and Western historians. The superstitions and traditions present in the Turkish Cypriot community around infertility, infant death and an evil spirit pestering infants and women after birth are compared and contrasted with those present in the rest of the Turkic world. Comparison has demonstrated that the applications practices in Cyprus are parallel and in some cases identical with those practiced in the rest of the Turkic world. This situation has put forth that the culture of the Turkish Cypriots are tight-knit with the rest of the Turkic world.

**Key words:** birth, belief, customs, albastı, Cyprus

---

\* Yrd.Doç.Dr., Gıme Amerikan Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Bölümü

## Giriş

Akdeniz'in üçüncü büyük ve Doğu Akdeniz'in en büyük adası olan Kıbrıs, tarih boyunca çeşitli medeniyetlerin ilgisini çektiği gibi, Türkler Anadolu'da hakim olduktan sonra, Türklerin de dikkatini çekmiş ve Selçuklular devrinden itibaren Anadolu Türkleri, Kıbrıs adası ile ilgilenmişlerdir.<sup>1</sup> Selçuklu devri ve Beylikler Dönemi boyunca, kimi zaman karşılıklı akınlar kimi zaman da ticari ilişkiler şeklinde cereyan eden Anadolu Türk-Kıbrıs ilişkileri, nihayet Osmanlılar döneminde, 1571 yılında, Serdar-ı Ekrem Lala Mustafa Paşa kumandasındaki Osmanlı ordusunun adayı fethetmesi ile son bulmuştur. Bu fetih sonrasında, Osmanlı Devleti tarafından adaya nüfus iskân edildiği resmî arşiv belgeleriyle kesin olarak bilinmektedir.<sup>2</sup> Üstelik bu iskân bir kereye mahsus olmamış ve adadaki Osmanlı hakimiyeti boyunca devam etmiştir. Hatta fetihten hemen sonra adaya yerleştirilen esnafın hangi meslek erbabından olduğu ve fetihten sonra başlayıp ada Osmanlı hakimiyetinde kaldığı müddetçe devam eden iskân siyaseti neticesinde yerleştirilen Türkmenlerin hangi boy ve oymaklara mensup oldukları belgelerle sabittir. Bu kayıtlı ispatlı duruma rağmen, bazı Batılı tarihçilerle özellikle Kyrris ve Papadapoullous gibi Rum tarihçiler, Kıbrıs Türklerinin atalarını, fetihten hemen sonra İslamiyet'i seçen Latinlerin ve Osmanlı hakimiyeti süresince ihtida eden Rumların teşkil ettiğini iddia etmektedirler<sup>3</sup>. Bu iddialar neticesinde, bazı akademik halkalarda ve özellikle Kıbrıs Türk toplumunun bazı çevrelerinde Kıbrıs Türklerinin etnik kökeni hakkında birtakım şüphelerin hasıl olduğu görülmektedir. Bu şüphelerin ortaya çıkmasında, adanın bazı bölgelerinde Türklerin Türkçe-Rumca olmak üzere iki dilli, hatta, üçra yerlerde Rumca tek dilli olmaları da tesirli olmuştur. Oysa ada Türklerinin günlük hayatta Rumcayı kullanmalarının çeşitli ictimai ve iktisadi amilleri vardı<sup>4</sup>. Nitekim, bu sebeplerin ortadan kalktığı 1974 yılından itibaren de Rumca ada Türklerinin hayatındaki yerini kaybetmiştir. Ancak yukarıda da zikredildiği üzere, hasıl olan şüpheler birtakım çevrelerde yer etmiştir.

Bir toplumun fertlerinin gündelik hayatında yer alan gelenek ve göreneklerin, o toplumun çok uzun yıllar, hatta yüzyıllar boyunca tecrübe ettiği tarihî gelişim süreci neticesinde ortaya çıktığı dikkat nazarına alınırsa, insanın dünya hayatının başlangıcı olan, dolayısıyla insan hayatındaki en önemli evrelerden biri, belki de en önemlisi, olan doğumla alakalı gelenek ve göreneklerin Kıbrıs Türk

<sup>1</sup> Adayla ilgilenen tek Türk topluluğunun Anadolu Türkleri olmadığını, bilhassa Mısır'da temerküz etmiş olan Kölemen (Memlûk) Devletinin adaya çok sayıda sefer düzenlediğini belirtmekte fayda var (Buharalı, 1995: 82-120). Adada Osmanlı hakimiyeti öncesinde Anadolu Türk varlığı için ise Turan (1964: 209-227)'a bakılabilir.

<sup>2</sup> Bu konuda ayrıntılı malumat için Türkay (2001)'a ve Halaçoğlu (2001; 2006)'na bakılabilir.

<sup>3</sup> Tarihçilerin Kıbrıs Türklerinin etnik kökeni üzerinde ortaya koydukları iddiaların ayrıntılı mütalaası için Abdurrazak (2012: 155-161)'a bakınız.

<sup>4</sup> Rumcanın Kıbrıs Türklerinin hayatında bölgelere göre tesirli olmasının ictimai ve iktisadi amilleri hakkında ayrıntılı malumat için Abdurrazak (2012: 178-194)'a bakılabilir.

toplumunda nasıl tezahür ettiğinin ve bu gelenek ve göreneklerin Türk dünyasının geriye kalanı ile ne derecede ayniyet teşkil ettiğinin ortaya konulması, Kıbrıs Türklerinin etnik kökeni hakkında önemli ipuçları verecektir. Günümüz itibarıyla dünyanın genelinde olduğu gibi, Kıbrıs Türk toplumunda da gelenek ve görenekler, çağcıl hayat tarzının baskısı altında olmalarına rağmen, hâlâ sınırlayıcı ve belirleyici olabilmektedir.

### **Doğumla Alakalı Bazı Âdetler**

İnsanlığın genelinde olduğu gibi, Kıbrıs Türk toplumunda da doğumla ilgili göze çarpan en ehemmiyetli gelenek ve görenekler, ailelerin çocuklarının olmaması veya doğum sonrası çocuklarının yaşamaması durumları etrafında oluşan âdetlerdir. Doğumla alakalı olarak dikkati çeken bir diğer belirgin âdet ise albastı inanışıdır ki; bu inanış Türklere has bir durumdur.

### **Çocuğu Olmayanların Başvurduğu Çareler**

Çağdaş tıbbi yöntemler ortaya çıkmadan evvel, Kıbrıs'ta çocuğu olmayan kadınların çocuk sahibi olabilmek için başvurdukları en yaygın yöntemin türbelere, yatırlara ve kutsal ağaçlara bez bağlamak olduğu görülmektedir (Saracoğlu, 1989: 55). Türkiye'nin dört köşesinde mevcut olan (Şişman, 1996: 52; Gönüllü, 1994: 60; Mear, 1992: 19) bu geleneğin benzer veya aynı şekilde Türk dünyasında da uygulandığı görülmektedir. Kırgız Türklerinde aynen var olan bu geleneğin Kazak Türklerinde de benzer şekilde mevcut olduğu görülmektedir. Bu gelenek Kazak Türklerinde, çocuğu olmayan kadının bozkırda tek başına büyüyen bir ağacın, bir kuyunun ya da bir suyun yanında koyun kesip gecelemesi şeklinde tezahür etmektedir. Yakut Türklerinde ise, çocuk sahibi olmayan kadınların kutsal addedilen bir ağacın dibinde yer sahibi ruhlara yalvardığı ve türbeler yerine büyük şamanların mezarlarına gittikleri görülmektedir (İnan, 1995: 167 vd.).

Kıbrıs Türk toplumunda uygulanan geleneğin Türkiye'nin dört köşesinde bulunması, Kıbrıs Türk kültürünü doğrudan Anadolu'ya bağlamaktadır. Ayrıca bu geleneğin Kazak ve Yakut Türklerinde var olan uygulamalarla arasındaki koşutluk açık olsa gerek. Mevcut olan farklılıkların coğrafyaya bağlı veya dinî mahiyette olduğu ortadadır. Yakut Türkleri ile olan koşutluk bilhassa mühimdir. Zira bu benzerlik, Yakut Türklerinin ana Türk kütlesinden Hunlar devrinde koptuğu dikkate alınır, bu uygulamanın köklerini en geç beşinci asra ve doğrudan merkezî Asya'ya dayandırmaktadır.

## Doğum Sonrasında Çocukları Yaşamayan Ailelerin Başvurduğu Çareler

Kıbrıs'ta, çocukları doğum sonrasında yaşamayan ailelerin; çocuğun ağırlığınca et fiyatından kan bağı bulunmayan birine satılması, doğum sonrasında yoldan geçen ilk yabancımin tavsiye ettiği bir ismin çocuğa verilmesi, evde kaplumbağa beslenmesi, çocuğa “Yaşar”, “Derviş – Dervişe”, “Dürü – Dürüye” gibi isimlerin verilmesi, çocuğun hocaya götürülüp okutulması ve muska yazdırılması, Mehmet isimli bir kimsenin yaşadığı bir haneden gümüş toplanıp çocuk kız ise küpe erkek ise kemer yaptırılması, yedi çeşmeden getirilen su ile çocuğun yıkanması, kırk farklı haneden toplanan kumaşlarla çocuğa gömlek diktirilmesi, çocuğun sıcak bir fırına sokulup çıkarılması, çocuğun adının değiştirilmesi, çocuğa uzun yaşamış bir kişinin adının verilmesi, çok yaşamış bir kimsenin kefeninin ucundan alınan bir parça kumaş ile yapılan bir muskanın çocuğun beşiğine asılması gibi yollara başvurdıkları kaydedilmiştir (Saracoğlu, 1989: 63 vd.; Mear, 1992: 53).

Zikredilen bu uygulamaların neredeyse tamamı, doğan çocuğu, ailenin önceki çocuklarını aldığına inanılan kötü ruh veya ruhlara karşı önlemler mahiyetindedir. Uygulamaların ekseriyetinin ailenin çocuklarını aldığına inanılan kötü ruh veya ruhları aldatmaya yönelik olduğuna şahit olunmaktadır. Diğerlerinin ise bu ruh veya ruhları korkutmaya yönelik olduğu görülmektedir. Çocuğun satılması, bir yabancı tarafından adlandırılması, farklı hanelerden toplanan kumaşlarla çocuğa giyecek diktirilmesi gibi âdetler, kötü ruh veya ruhları, çocuğun başkasına ait olduğuna inandırmak, dolayısıyla ruh veya ruhların onu almamasını sağlamak için uygulanmaktadır. Çocuğun sıcak bir fırına sokulup çıkarılması veya adının değiştirilmesi de ruh veya ruhların aklını karıştırmaya, dolayısıyla onları aldatmaya yönelik uygulamalardır. Çocuk sıcak fırına sokulup çıkarılarak, kötü ruhlara, çocuğun öldüğüne inandırılmaya çalışılır. Böylece artık onunla ilgilenmeyecekleri umut edilir. Çocuğun adı değiştirilerek ise, ruh, çocuğun başka çocuk olduğuna inandırılmaya çalışılır. Evde kaplumbağa beslenmesi, muska yazdırılması, Mehmet isimli birinin evinden alınan gümüşle çocuğa takı yaptırılması gibi uygulamalar ise, kötü ruh veya ruhları korkutmaya yönelik uygulamalar olarak kabul edilebilir. Yedi çeşmeden su getirilmesi veya kırk haneden kumaş toplanması ile yedi ve kırk sayılarının uğurundan faydalanılmaya çalışılmakta, “Yaşar”, “Dürü-Dürüye”, “Derviş-Dervişe” gibi isimlerin veya uzun yaşamış birinin isminin çocuğa verilmesi ile de isminin çocuğa uğurlu gelmesi ya da onu koruması kastedilmektedir.

Zikredilen bu önlemlerin benzerlerinin veya koşutlarının Anadolu'da ve Türk dünyasının dört bir köşesinde bulunduğu görülmektedir. Kötü ruhları aldatmaya yönelik uygulamalara, Türkçe konuşan dünyanın farklı köşelerinde, değişik şekillerde rastlanılmaktadır.

Yakut Türkleri, aileye musallat olan ölüm ruhunu aldatmak için, çocuğu komşulardan birine satarlar. Urenhay-Tuba Türkleri ise, çocuk doğar doğmaz, onu bir kazanın altına saklarlar ve kazanın içine de *ak eren* isimli ongunu koyup arpa unundan

kendi yaptıkları bir bebeğin karnını bıcaqla yararlar ve bu bebeği parçalayarak uzak bir yere gömerler. Böylece, kötü ruhu kandırıp onu bebeğin öldüğüne inandırırılar (İnan, 1995: 174). Moğolistan’da yaşayan Kazak Türkleri ise, kötü ruhları aldatmak için, çocukları sağlıklı olan ailelerden çaldıkları elbiseleri, kendi çocuklarına giydirirler veya çocuğu, bütün çocukları sağlıklı olan ailelere verirler. Ayrıca, kötü ruhun çocuğu beğenmemesi için, çocuğun yüzüne is, kurum sürülür ve çocuğa eski paçavralardan dikilmiş elbiseler giydirilir. Kayseri’de meskun Doğu Türkistan menşeli Kazak ve Uygur Türklerinde ise, çocukları doğumdan sonra ölen aileler, yeni doğan bebeklerine *Turgan, Tursun, Allahberdi, İgemberdi, Turap* gibi isimler verirler (Güngör, 1998: 272, 357). Başkurt Türklerinde de, kötü ruhu aldatmak için, çocuk doğduktan sonra ebe onu alıp dışarı çıkarır ve birkaç ev dolaştırdıktan sonra çocuğu ağırlığınca demir karşılığında satar. Böyle çocuklara *Demir, Satıpaldı* veya *Satılmış* gibi isimler verilir (İnan, 1995: 174). Benzer uygulamaların Anadolu’da da yaygın olduğu görülmektedir. Çocukları yaşamayan ailelerin çocuklara *Dusun, Durdu, Hüdaverdi, Allahverdi, Satılmış* gibi isimler koyduklarına ve annelerin bir hocaya giderek at, it veya kurt derisine hamaylı yazdırıp çocuğu demir karşılığında sattıklarına şahit olunmaktadır (Yalman, 1993a: 69). Bu bağlamda, yani kötü ruhları çocuğu almaktan vazgeçirmeye yönelik olan uygulamalar meyanında, zikredilebilecek bir diğer âdet ise, Türk dünyasının genelinde yaygın olarak uygulanan çocuğa kötü ad verilmesi âdetidir. Böylece, kötü ruhun isme aldanarak çocuğu almaktan vazgeçmesi amaçlanmaktadır. Kuzey Kafkasya’da yaşayan Karaçay-Balkar Türklerinin, almastının çocuğu beğenip almaması için çocuğa *Ayüçük* “ayıcık”, *Kara Babuş* “kara ördek”, *Küçük* “köpek yavrusu” gibi kötü isimler koydukları kaydedilmektedir (Tavkul, 1993: 169). Bu kötü isim verme âdetine Kazak ve Kırgız Türklerinde de rastlanmaktadır. Bu Türk halklarında, çocukları yaşamayan aileler, çocuklarına, *İtalmas* “(yani melek değil) it bile almaz”, *Çoçkabay* “domuz bay”, *Kabanbay* “yaban domuzu bay” gibi adlar takarlar (İnan, 1995: 174 vd.).

Görülmektedir ki; Kıbrıs Türk toplumunda, çocukları yaşamayan ailelerin başvurduğu çareler veya aldığı önlemler, sadece Anadolu’daki uygulamalarla koşutluk arz etmekle kalmamakta, Orta Asya’dan Sibiryaya kadar pekçok Türk topluluğunda, aynı durumlarda başvurulan yöntemlerle büyük benzerlikler göstermektedir.

### **Albastı ile Alakalı İnanışlar**

Kıbrıs Türk halk kültüründe, doğumla alakalı inançlar ve âdetler içerisinde, belki de en dikkate şayan olanlar, albastı denilen, loğusalara ve bebeklerine tasallut eden kötü ruh etrafında tezahür edenlerdir. Bu kötü ruh etrafında kendini gösteren inanç ve âdetler, Kıbrıs Türklerinin etnik kökeni açısından, bilhassa ehemmiyet arz etmektedir. Zira merhum Abdülkadir İnan (1995: 169)’ın sözleriyle “lohusalara

musallat olan bu kötü ruh Çin seddinden Akdeniz kıyılarına, buz denizinden Hind'e kadar yayılmış Türk folklor ve hurafelerinde Al karısı, albastı, albis, almıs adlarıyla yer almıştır". Albastı ile ilgili inanış ve uygulamaları, albastının karakteri ve sureti ile ona karşı alınan önlemler olarak ikiye ayırmak mümkün görünmektedir.

### Albastının Karakteri ve Görünüşü

Kıbrıs Türkleri, albastıyı, umumiyetle, kırmızı çarşaf giymiş korkunç suratlı kadın; kara çarşaf, beyaz tenli, iriyarı, şişman kadın; uzun boylu, gözleri tepesinde korkunç sesli yaratık olarak tasavvur etmektedirler. *Alkarısı*, *alanası* veya *alperisi* olarak adlandırdıkları bu kötü ruhun loğusanın üzerine abanıp onu bastırıldığına ve bazen ağzına pamuk tıkararak nefes almasını engellediğine, bazen de loğusanın ciğerini söküp dere kenarında taşlara çarparak ölümüne sebebiyet verdiği inandırılır. Alkarısının sebep olduğu bu hâle de *albasması* veya *albastı* denilmektedir (Saracoğlu, 1989: 60 vd.). Kıbrıs Türkleri tarafından, alkarısının bazen de ağzı köpek ya da kurt ağzı gibi, dili sivri olduğu hâlde, kimi zaman cin kimi zaman şeytan, köpek, kedi veya loğusanın bir yakınının, bir tanıdığının kılığında gelip loğusanın çocuğunu almak üzere yanına uzandığına inanılmaktadır (Mear, 1992: 42).

Kıbrıs Türklerinde albastının karakteri ve sureti ile var olan bu inanışların Türk dünyasının genelinde mevcut olanlarla büyük koştuluk arz ettiği görülmektedir. Kazak, Kırgız ve Başkurt Türkleri, albastının keçi veya tilki suretine giren sarışın bir kadın olduğuna ve loğusanın ciğerini alıp suya attığına inanılmaktadır. Kazan Tatarları tarafından ise, albastının bozkırlarda ve metruk evlerde yaşayan, çeşitli şekillerde görünerek yolcuların yolunu şaşırtan ve uykuda basan kötü bir ruh olduğuna inanılmaktadır. Tuba-Uranhay Türkleri'nde ise, evlenmeyen bir kızdan türediğine inanılan *albislar*, kumsal yerlerde ve kayalıklarda bulunurlar ve keçi gibi bağırırlar. Şaman dualarında, "sarı kız" olarak adlandırılan bu albislar, kızlara musallat olarak onları hasta ederler. Altay Türkleri de, *almıs* olarak adlandırdıkları bu ruhu, kötülük tanrısı Erlik'in hizmetkârlarından olan kötü bir ruh olarak tasavvur ederler. Özbekler ise, albastının pejmurde kılıklı, dağmık saçlı bir kocakarı olduğuna ve loğusayı yalnız bıraktıkları takdirde onu boğacağına inanırlar. Yakut Türkleri insanın ruhunu alıp kaçan *abası* isimli kötü ruhların varlığına inanırlar (İnan, 1995: 169 vd.). Gagavuzlar da *albastı*, *alkızı* ve *algelini* isimli üç ayrı yaratığın varlığına ve bunların her üçünün de loğusaya zarar verdiği inanırlar (Güngör, 1994: 24). Karaçay-Balkar Türkleri de, *almastı* isimli kötü ruhun bebeğe zarar verdiği inanırlar (Tavkul, 1993:146). Azerbaycan'da ise, bu kötü ruh, *hal anası* veya *hal garısı* olarak adlandırılmakta ve bazen sarı, bazen siyah örgülü saçlı büyük dişli ve iri göğüslü bir kadın olduğuna inanılmaktadır. Su kenarlarında ve meşeliklerde yaşadığına inanılan bu hal anasının, doğum anında loğusanın gözüne görünerek onu kendinden geçirdiğine ve o anda ciğeri ile yüreğini çıkararak yakındaki bir çayda veya çeşmede yediğine inanılır. Bu hal anasının ayrıca göğüslerini çocuğun yüzüne kapatarak onu boğduğuna inanılır. Dağıstan Terekemelerinde de inanışlar

Azerbaycan'dakinin aynısıdır (Qâdirzade, 1994: 71). Anadolu genelinde de bu ruh için *al*, *albastı*, *alkarısı*, *alanası*, *alkızı* ve *cadı karısı* gibi isimler kullanılmakta ve kadın kılıklı korkunç bir yaratık olarak tasavvur edilmektedir. Elinde bir ciğer bulunan dev kadar büyük bir kadın olduğuna inanılan bu ruhun loğusanın ciğerini söküp yediğine inanılır (Yalman, 1993a: 293; Yalman, 1993b: 218).

Görüldüğü gibi, albastının görünüşü ve karakteri ile ilgili olarak, Merhum Abdülkadir İnan'ı teyit edecek şekilde, Türkçe konuşan dünyanın bir ucundan bir ucuna, büyük bir koşutluk vardır. Bu ruhun sureti ve karakteri ile ilgili Kıbrıs'ta var olan inanışların, sadece Anadolu'da değil, ta Sibiry'a'da, Orta Asya'da var olan inanışlarla sıkı sıkya bağlı olduğu görülmektedir.

### Albastıya karşı Alınan Önlemler

Kıbrıs'ta, albastıya karşı tedbir olarak, loğusanın ve yeni doğmuş çocuğun kırk gün kırk gece yalnız bırakılmadığı kaydedilmektedir. Yatağın altına veya başucuna süpürge; yatağın başucuna Kuran, tüfek veya loğusanın eşinin cekedi; loğusa ile çocuğun yastığının altına Enam, kara saplı bıçak, çörek otu veya kömür konulmakta, çocuğun beşiği üzerine bir al bir de sarı tülben örtülmekte, loğusanın üzerine kırmızı bir kuredele iliştilmekte veya çuvaldız sokulmakta, loğusa ve çocuk iki kapı arasında yatırılmamaktadır. Ayrıca alkarısına kim iğne veya çuvaldız batırırsa alkarısının onun kölesi olacağına inanılmaktadır (Saracoğlu, 1989:60 vd.).

Albastının karakteri ve sureti ile alakalı inanışlarda olduğu gibi, albastısına karşı alınan önlemlerde de, Kıbrıs'ta Türkler tarafından yapılan uygulamalarla Türk dünyasının geriye kalanı arasında, büyük benzerliklerin olduğu görülmektedir. Kazak Türkleri, loğusayı albastıdan korumak için, ellerine bir çekiç veya herhangi bir demir parçası alıp "demirci geldi" diye bağırmakta, albastının tüfek sesinden de korktuğuna inanmakta ve loğusanın yanında kılıç, kama, diken bulundurmaktadırlar. Kırgız ve Altay Türkleri ise, albastıyı korkutmak için havaya tüfek ile ateş ederler (İnan, 1995: 84, 169 vd.; Gönüllü 1996: 61). Karçay-Balkar Türklerinin de bebeği albastıdan korumak için benzer tedbirlere başvurdukları görülmektedir. Bu Türk topluluğunda, bebeği korumak için, etrafına kama, makas gibi demirden mamul eşyalar asılmaktadır (Tavkul, 1993: 146). Gagauzlar ise, loğusayı albastının şerrinden korumak maksadıyla, yastığının altına makas koyup odanın içerisinde süpürge bulundurlar ve odada kırk gün mum yakarlar. Kapının önüne ise akşamları kor hâline gelmiş ateş koyarlar ve loğusaya üç gün su vermezler. Bebekleri korumak için ise, erkek çocukları mavi kundağa, kız çocukları da kırmızı kundağa sararlar (Güngör, 1994: 24; Güngör, 1998: 169; Güngör ve Argunşah, 1998: 103). Azerbaycan'da ise, hal garısının çelikten korktuğuna inanılmakta ve loğusanın yanına çelik eşya konulmaktadır. Doğum anında evin yakınındaki suyun başına gidilip hançer veya kılıçla suya vurulurken hal garısının itaat etmesi istenmekte ve bu sırada da evin çatısına da tüfekte ateş edilmektedir.

Ayrıca, hal garısının elbisesine iğne takılırsa, hal garısının takanın kölesi olacağına inanılmaktadır (Qâdirzade, 1994: 71 vd.). Anadolu'da da albastıya karşı alınan tedbirlerle ilgili uygulamaların oldukça benzer olduğu görülmektedir. Anadolu'nun muhtelif yerlerinde albastının demir ve ateşten korktuğuna inanılmakta; loğusa ve bebeği korumak amacıyla yorgana iğne sokulmakta; yatağa bir kılıç konulmakta; başucuna silah, bıçak, makas, süpürge, orak, maşa, kilit veya anahtar gibi eşyalar bırakılmakta; bazı yörelerde ise süpürge yakılıp külü suya karıştırılarak loğusaya üç yudum içirilmekte veya loğusanın ayağına ve koluna bir zincir baklası takılarak üç gün su içmekten alıkonulmaktadır (Gönüllü, 1996:61; Şıman, 1996: 52; Yalman, 1993a: 293; Yalman, 1993b: 218).

## Sonuç

Sonuç olarak, gerek çocuğu olmayanların başvurdukları çareler olsun, gerek doğum sonrasında çocukları yaşamayan ailelerin başvurdukları çareler olsun, gerekse albastı isimli kötü ruh etrafında tezahür eden inanışlar olsun, Kıbrıs Türkleri tarafından tatbik edilen uygulamaların tamamının Türk dünyasının geriye kalanında uygulananlarla büyük benzerlik arz ettiği görülmektedir.

Çocuğu olmayan anne adaylarının başvurduğu çareler arasında, kutsal addedilen kişilerin mezarlarının ziyareti dikkati çekmektedir. Bu uygulamanın Kırgızlar gibi Müslüman Türk topluluklarında evkiya mezarlarının ziyareti şeklinde tezahür ederken, Yakutlar gibi Şamanist Türk topluluklarında, evliya mezarlarının yerini büyük şamanların mezarlarının aldığı görülmektedir. Bu uygulamanın eski Türk atalar kültürünün bir uzantısı olduğu ortadadır. Aynı şekilde, bu durumda Kıbrıs Türkleri tarafından tatbik edilen kutsal bir ağaca bez bağlama uygulamasının da, benzer şekilde hem Müslüman Kazak Türklerinde hem de Şamanist Yakut Türklerinde mevcut olduğuna şahit olunmaktadır. Bu uygulamanın da eski Türk inanç sisteminde yer alan ağaç kültürünün bir tezahürü olduğu görülmektedir.

Doğum sonrasında çocukları yaşamayan ailelerin başvurdukları çarelerde de, çocukları aldığına inanılan kötü ruhu kandırmaya yönelik uygulamalar öne çıkmaktadır. Kıbrıs'ta uygulanan çocuğu başkasına satmak, çocuğun başkasının olduğuna veya ölü olduğuna kötü ruhu inandırmaya çalışmak gibi uygulamaların kimi zaman aynen kimi zaman da benzer şekillerde, yine farklı dinlere mensup Türk toplulukları ile ayniyet arz ettiği görülmektedir. Böyle durumlarda Kıbrıs'ta tatbik edilen ve yine Türk dünyasının değişik köşelerindeki âdetlerle koşutluk arz eden bir diğer uygulama ise, çocuğun yaşamasını sağlayacağına inanılan isimlerin çocuğa verilmesi âdetidir.

Kıbrıs'ta albasması da denilen albastı ile ilgili inanışların ve bu kötü ruha karşı alınan tedbirlerin Türk dünyasının geriye kalanı ile koşutluk arz etmesi ise, tamamen



tabii bir durumdur. Zira, Merhum Abdülkadir İnan'ın da dediği gibi bu kötü varlık Avrasya menşelidir bir Türk kültür varlığıdır. Kıbrıs'taki gerek bu kötü ruhun karakteri ve sureti ile ilgili olan inanışlar, gerekse bu kötü ruha karşı alınan tedbirler, yine Türk dünyasının tamamı ile büyük bir benzerlik sergilemektedir. Bilhassa bu ruha karşı alınan tedbirler arasında demir kültürünün öne çıktığı görülmektedir. Demir veya demirden mamul ürünlerden, bu ruhun korktuğuna Kıbrıs'la beraber bütün Türk dünyasında inanılmaktadır.

Görülmektedir ki sadece bir Türk hurafesi olan albastı inancının Kıbrıs Türkleri arasında var olması dahi, başlı başına, onların etnik kökeninin ne olduğunu açıklamakta yeterli olmaktadır. Ancak bu inanca ek olarak, doğumla alakalı bütün inanış ve uygulamalar, Kıbrıs Türklerinin kültür köklerini Avrasya'daki Türk varlığına dayandırmaktadır.

## KAYNAKLAR

- ABDURRAZAK, Gokce Yukselen. (2012). *The Tense, Aspect Mood – Modality System of the Turkish Spoken in Cyprus: A Socio-linguistic Perspective*, Yayınlanmamış doktora tezi. Londra Üniversitesi Doğu ve Afrika Araştırmalar Okulu (SOAS).
- BUHARALI, Eşref. (1995). "Kıbrıs'ta İlk Türkler veya Kıbrıs'ın Memluk Hakimiyetine Girişi", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, S. 95, ss. 82-120.
- GÖNÜLLÜ, Ali Rıza. (1994). "Alanya Halk İnançlarında Ağaç Motifi", *Türk Dünyası Tarih Dergisi*, S. 91, ss. 59-61.
- GÖNÜLLÜ, Ali Rıza. (1996). "Türk Halk İnançlarında Demir Motifi", *Türk Kültürü*, S. 402, ss. 634-640.
- GÜNGÖR, Harun. (1994). "Gagauz İnanış ve Âdetleri ile İlgili Bazı Notlar", *Türk Dünyası Tarih Dergisi*, S. 87, ss. 21-26.
- GÜNGÖR, Harun. (1998). *Türk Bodun Bilimi Araştırmaları*. Kayseri: Kıvılcım Yayınları.
- GÜNGÖR, Harun ve Mustafa ARGUNŞAH. (1998). *Gagauz Türkleri'nin Etnik Yapısı, Nüfusu, Dili, Dini, Folkloru Hakkında Bir Araştırma*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- HALAÇOĞLU, Yusuf. (2001). "Osmanlı Döneminde Kıbrıs'ta İskan Politikası". *Dünden Bugüne Kıbrıs Meselesi*. Yay. haz. Ali Ahmetbeyoğlu ve Erhan Afyoncu. İstanbul: Tarih ve Tabiat Vakfı Yayınları, ss. 39-46.
- HALAÇOĞLU, Yusuf. (2006). *XVIII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun İskan Siyaseti ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

- İNAN, Abdülkadir. (1995). *Tarihte ve Bugün Şamanizm Materyaller ve Araştırmalar*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- MEAR, Hülya. (1992). *Kıbrıs Türk Toplumunda Doğum, Evlenme ve Ölümle İlgili Âdet ve İnanışlar*. Ankara: K.K.T.C. Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı Yayınları.
- QÄDİRZADE, Qädir. (1994). "Doğuma Bağlı Hami Ruhlar, Şâr Quvalar ve Genetik Alagalar". *Atayurttan Anayurda Türk Dünyası*, S. 5, ss. 71.
- SARACOĞLU, Erdoğan. (1989). *Kıbrıs Türk Halk Edebiyatı ve Folkloru – Bildiriler -*. Lefkoşa: KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı Yayınları.
- ŞİŞMAN, Bekir. (1996). "İslamiyet Öncesi Türk İnanç ve Ritüellerinin Samsun Yöresindeki İzleri", *Türk Kültürü*, S. 401, ss. 563-574.
- TAVKUL, Ufuk (1993). *Kafkasya Dağlılarında Hayat ve Kültür. Karaçay – Malkar Türklerinde Sosyo-Ekonomik Yapı ve Değişme Üzerine Bir İnceleme*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- TURAN, Osman. (1964). "Orta Çağlarda Türkiye Kıbrıs Münasebetleri", *Türk Tarih Kurumu Belleten*, S. 27/110, ss. 209-227.
- TÜRKAY, Cevdet. (2001). *Başbakanlık Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı İmparatorluğu'nda Oymak, Aşiret ve Cemaatlar*. İstanbul: İşaret Yayınları.
- YALMAN (YALGIN), Ali Rıza. (1993a). *Cenupta Türkmen Oymakları I*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- YALMAN (YALGIN), Ali Rıza. (1993b). *Cenupta Türkmen Oymakları II*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.